POMÁZ VÁROS III. TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAMJÁNAK (TKP III., 2026-2032) JAVASOLT INTÉZKEDÉSEI, ÜTEMEZÉSÜK, VALAMINT A TELJESÜLÉS NYOMON-KÖVETÉSÉHEZ KIDOLGOZOTT INDIKÁTOROK

Az intézkedések címe, megnevezése teljes egészében felöleli a Ktv.-ben meghatározott kötelező és „választható" témaköröket.
Ezen felül szükségesnek éreztük további témakörök számbavételét, részben a település sajátosságai, részben az egyes feladatok (vagy intézkedések, vagy programok) jobb kezelhetősége, megfelelő hangsúlya miatt.

Az alábbi sorrendiség logikája a következő:
Az első intézkedések a környezeti elemek „klasszikus" tagolásán alapulnak (ld. földtani, talajtani, víztani elemek, levegő, természeti, táji elemek).
Az intézkedések második csoportja abban az értelemben antropocentrikus, hogy a környezettel összefüggő szolgáltatásokra és hatásokra fókuszál (pl. energia- és hulladékgazdálkodás, ivóvíz-ellátás, szennyvízkezelés).
Az intézkedések harmadik csoportja környezetpolitikai intézkedéseket tartalmaz.
Az utolsó, negyedik csoport, többek között, a kár- és veszély-elhárítás, turizmus témaköreire tér ki, melyek a környezetvédelméhez sajátosan kapcsolódó kérdéskörök.
Az egyes csoportok, természetesen, egymással összefüggenek; a kapcsolódás horizontális, hálózatos.
Az egyes intézkedések megvalósítása, éppen ezért, egy vagy több másik megvalósítását is segítheti. Annak érdekében, hogy valóban egymást támogassák a feladatok (szinergia), holisztikus és koncepciózus megközelítés szükséges.
Ennek megalapozása érdekében jellemzően jó szemléletű, kellő mélységében a hatásrendszereket vizsgáló, szükségszerűen szakági, de komplex koncepciók készítését javasoljuk.
A maga keretein belül a TKP III. önmagában is igyekszik ezt az űrt betölteni, de alapvetően csak irányt tud mutatni, arra sarkallva az egyes szakterületek művelőit és a döntéshozókat, hogy egymás szempontjait vegyék figyelembe a szinergiák erősítése, az antagonizmusok csökkentése érdekében.
A feladatokat keretjellegűen, adott témában belül holisztikus szemlélettel határoztuk meg, az egyes témakörökön belül, jellemzően nem emeltünk ki egy nagyon konkrét gyakorlati cselekményt.

Az intézkedések végrehajtásának megtervezéséhez és nyomon követéséhez sok esetben nagyszámú indikátort dolgoztunk ki. Ezek közül aláhúzással jelöltük azokat az indikátorokat (egyúttal konkrét intézkedéseket), melyeket elsősorban ajánlunk figyelembe venni.

Az intézkedések egy része önkormányzati feladat, hatáskör. Az azon túlmutató számos intézkedés esetében az önkormányzat partnerként kérheti fel az adott szolgáltatót vagy döntéshozót, valamint a lakosságot, de ez a felkérés kulcskérdés lehet Pomáz környezeti állapotának megőrzése és javítása érdekében.

Az intézkedésekhez prioritási skálát, ütemezést is rendeltünk. A „prioritási skála" fokozatai:

1. Az 1-es prioritásúként jelölt intézkedések az aktuális, sürgető, fontos, illetve jelenleg is folyamatosan végzett témakörök. Megvalósításuk időtávja 1-2 év, az az pl. 2027-ben hajtandók végre, ill. a folyamatos tevékenységek esetében a tervezési időszak egésze alatt, vagyis 2021-2026 között.
2. A 2-es prioritásúként jelölt intézkedések a középtávon, tehát 3-5 éven belül, 2028-2030 között kezelendő, kisebb prioritású témakörök.
3. A 3-as prioritásúként jelölt intézkedések a jelenlegi döntési helyzetben nem kiemelten kezelt témakörök, így megvalósulásuk a tervezési ciklusban, az az 2026-2032 között esetleges.

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
1. Földtani közeg és a termőtalaj védelme **2-es prioritás**	2028-2030	A talaj erózió, defláció, szennyezés, műtrágyázás, kiszárítás vagy elöntés, helytelen művelés, beépülés, bányászat stb. révén károsodhat, felszámolásra kerül. A lemosódás következtében a talaj másutt történő akkumulálódása szintén problémát jelent utakon, vízfolyások, árkok medrében. A cél a helyi károsodás mértékének, okainak megállapítása, folytatódásának megelőzése, csökkentése. Megalapozó eszköze célszerűen egy, a leírtakat komplexen vizsgáló koncepció készítése lehet. (A témakör összefügg pl. a veszélyelhárítással, a klímavédelemmel, az árvízvédelemmel, a zöld és kék infrastruktúra-hálózat fejlesztésével.) A talajnak a településüzemeltetésben és a klímaváltozásban is kulcsszerepe van, hiszen pl. rengeteg vizet képes tárolni; a szabad talajfelszíneken nagy biológiai aktivitású növényzet telepíthető. A deflációnak Pomázon kitett területek aránya nem ismert; a kis arányban jelen lévő, valóban akként is művelt szántó művelési ágú területek esetében áll fenn valószínűség, hiszen a talajt védő vegetáció csak az év egy részében van jelen. Az erózióveszélyt növeli az uralkodó talajtípus és a lejtőn való elhelyezkedés, a szántóföldi tábla mérete. Pomázon, a domborzati adottságok miatt azonban az eróziónak kiemelt jelentősége lehet, hiszen az erdei, lejtőirányú utakon, meredek utcákban a víz koncentrált vonalmenti lefolyása okozhatja a talaj lemosódását, alacsonyabb fekvésben pedig a lemosott talaj útburkolaton, árok- és patakmederben történő akkumulációját. Az erózió és defláció következtében a termőhelyi viszonyok romlanak. A vízfolyások medrének töltődését okozza, mely árvíz- és természetvédelmi szempontból kedvezőtlen. A termőtalaj széllel történő elhordódása, kiporzás megakadályozása egészségvédelmi okból is előnyös. A talajjal való bánásmód a talaj és talajvíz kémiai minőségére is hat, így a vízbázisok, felszín alatti vizek szempontjából érzékeny területek is kockázatviselői az illegális hulladéklerakásoknak, szennyvíz-kibocsátásoknak, szántók kemizálásának. A talaj termőképességének megőrzése az élelmiszerellátás szempontjából is stratégiai	Javasolt egy Talajvédelmi Intézkedési Terv készítése, vagy legalább a talajvédelmi intézkedések összegyűjtése és beépítése más szakpolitikákba. Indikátorok: 1 db Talajvédelmi Koncepció és Intézkedési Terv (elkészülés évszáma) Gyakorlati intézkedések száma, jellege, kiterjedése. Pl. véderdősáv létesítése (méter), műtrágya használat csökkentése (tájékoztató anyagok az Önkormányzat média felületein), szennyezőforrások felszámolása. (intézkedések száma db/év, intézkedésekkel érintett ha/év, ill. ezek aránya az összes intézkedéshez, összes potenciális területhez (%))

Intézkedések („programok") megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		kérdés, fontos azonban, hogy fenntartható, a táj adottságait nem rontó, ökológiailag, élelmiszer-egészségügyileg megfelelő termék és gazdálkodás. A város II. TKP-ja is foglalkozik a talaj védelmével. A TKP III. időszakában is fontos és átfogó célnak tartjuk a témakört, ezért települési szintű talajvédelmi terv készítését javasoljuk, mely a fenti kockázatok feltárására, kizárása irányul. Az elkészíttetni javasolt Talajvédelmi Terv - védi a jó termőképességű talajokat a beépítéstől, - általában védi a talajokat a beépítéstől (lakó, kereskedelmi és ipari övezetek, utak), - a rosszabb termőképességű területeken „új" hasznosítási formákat, pontosabban célszerinti művelésiágváltási irányokat fogalmaz meg (pl. SZ - > Gy, E., N, …), ökológiai-természetvédelmi, vízminőség és vízmennyiség védelmi szempontból, így pl. a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás szempontjából is, de a helyi ökogazdaságok számára is (pl. gyümölcsösök, kertgazdaságok növelése). Annál is inkább igy van ez, mert a helyi élelmiszerellátásban annak nagy jelentősége lenne, különösen kényszerhelyezetekben. - legalább a vízfolyások mentén ennek megfelelő védő/puffersávokat határol le. - épül a természet- és tájvédelmi koncepcióra, a klímavédelmi tervre, a kül- és belterületi vízgazdálkodási tervre, és viszont - megalapozza a TRE-k felülvizsgálatát A terv konkrét meglátásai alapján lehet a további lépéseket és költségeket meghatározni Pl. területvásárlás, művelési ágváltás.)	
2. Felszíni vizek védelme **1. prioritás**	2026-2027, 2026-2032	A felszíni vizek védelme vízbázis-, turisztikai, rekreációs, ökológia és természetvédelmi szempontból is fontos. Ebben az intézkedésben a felszíni vizek kapcsán *„csak" a vízminőség kérdésével* foglalkozunk, mely nem különíthető el a többi szemponttól (csapadékvíz és szennyvíz-kezelés, élőhelyek ökológiai igényei, fenntartás, hasznosítás). Pomáz esetében több vízgyűjtőterület érintett (Bükkös-patak, Barát-patak, Dera és	Vízminőség-védelmi (állapotfelmérési) Program végrehajtása (2027-ben, majd ismétlés a következő években a tapasztalatoknak megfelelően).

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		mellékvizei, valamint a Pomázi-sík felé tartó patakok, pl. a Susnyár). Vízminőségi szempontból valószínűleg a Dera a legkockáztatottabb. Több kisebb tó található a településen, valamint számos forrás fakad, melyekről nincs információnk. A vízfolyások vízminőségéről nem rendelkezünk adattal, ezért legalább néhány évente (pl. egy-egy TKP időszak alatt egyszer) egy átgondolt monitoring-rendszer alapján végzett, időszakonként megismételt vizsgálat elvégzése javasolt. Csak így fognak látszani a felszíni alatti és felszíni víz vízminőségének javítását szolgáló intézkedések eredményei (ld. szennyvízcsatorna-hálózat fejlesztése, illegális hulladéklerakók felszámolása, mezőgazdasági eredetű szennyezések csökkenése, rehabilitációs, rekultivációs projektek eredményessége). A témakör összetettsége, sokrétűsége miatt vízminőségvédelmi állapotfelmérési (monitoring) program összeállítását és végrehajtását javasoljuk, melyben vizsgálják az egyes felszíni vizek kémiai és biológiai minőségét, a vizeket érő terhelések okait, jelentőségét, megszüntetésük lehetőségeit, valamint a szükséges lépéseket, indikátorokat, partnerszervezeteket. (Ezzel egyidejűleg fontosnak tartjuk, hogy a más témaköröknél említett, kötelező, megelőző jellegű, vízminőség-védelmi intézkedések addig is valósuljanak meg. Így pl. folytatódjon az illegális hulladéklerakások felszámolása, a csatornahálózatra rákötés mielőbb történjen meg, a szennyvízcsatornába csapadékvíz ne kerülhessen, mely annak kiöntését okozhatja. Ahol csatornahálózatra rákötés nem lehetséges, ott a szennyvízaknák rendszeres ürítését, a szennyvíz eltávolítását és engedélyes módon történő elhelyezését ellenőrizni szükséges.)	
3. Felszín alatti vizek védelme, vízbázis-védelem **1. prioritás**	2026-2032	A felszín alatti víz minősége, hasznosítása, hasznosíthatósága lehet gazdasági és természetvédelmi érdek, valamint szolgálhatja a lakosság ivóvíz-ellátását. Jelen intézkedés keretében elsősorban a felszín alatti víz *minőségével* foglalkozunk, de a mennyiség kérdésköre is kiemelkedő jelentőségű, minden előbb említett szempontból (a helyben, talajban tározandó mennyiség növelése szempontjából a beszivárogtatást segítő, másutt is hangsúlyozott megoldások előtérbe helyezése kiemelten fontos szempont). Az ivóvíz minőségének és mennyiségének biztosítása alapvető jelentőségű. A lakosságot	Célzott tájékoztatások, helyszínelések, szennyezések és kármentesítések esetszámai. (db/év)

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		a Duna-menti vízbázis látja el megfelelő minőségű ivóvízzel, melynek minőségére és mennyiségére Pomáznak önmagában nincs, vagy nagyon közvetett a ráhatása. A vízfogyasztási szokások normalizálása (takarékos vízhasználat) azonban a vízkorlátozással érintett időszakok várható növekedése mellett egyszerre lesz fizikai kényszer, nemcsak környezettudatosságból és költséghatékonysági szempontból történő választás. A felszín alatti vizek szennyezésének csökkentését a másutt leírt gyakorlati intézkedések is segítik. Ilyen pl. az illegális hulladéklerakások, esetleges illegális szennyvíz-kibocsátások megszüntetése. A település csatornázott, illetve a rendszerre nem rákötött ingatlanok nyilván vannak tartva, talajterhelési díjat fizetnek, de a hajdani csatornázás előtti szikkasztott és mezőgazdasági vegyszerhasználatból fakadó terhelés kockázata nem ismert. A kutak működetetése szükségszerűen a talajvízszint süllyesztésével jár, mely lehet lokális hatás, de több és nagyobb hozammal működtetett kút esetében a depressziós hatások összeadódhatnak és a talajvízszint süllyedése tartós lehet és maga a távolhatás is lehet jelentős. Ez mezőgazdasági, természetvédelmi szempontból sem kedvező. Mindezek mellett a nem megfelelő műszaki védettségű kialakítású kutak a felsőbb rétegekből mélyebben fekvő rétegekbe is segítik lejutni a szennyezést. A felső földtani rétegben lévő talajvíz minden bizonnyal terhelt, annak ivóvíz- és öntözési célú hasznosítása valószínűleg már kérdéses. A településen számos források fakad. Turisztikai hasznosításuk mellett az ökológiai, vadgazdálkodási jelentőségük egyre nő az aszályhajlam fokozódásával. A felszín alatti víz természetvédelmi jelentőségénél maradva, említést érdemel, hogy a Pomázi-sík és a Barát-patak völgye élőhelyei megfelelő magasságú talajvízszintet, sőt időszakos vízborítást („belvíz”) igényelnek. Az egyes mezőgazdasági hasznosítási formákra is igaz, hogy a talajvíz szintjének kulcsszerepe van, ezért a felszín alatti vizek mennyisége és vízszintje vizsgálatra és optimalizálása is nagyon fontos.	
4. Árvíz- és	2026-2032	Pomázon az árvíz kérdésköre elsősorban a Dera mentén merül fel, más vízfolyások	Műszaki és ökológiai szempontok szerint

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
belvíz-védelem **1. prioritás**		mentén kevésbé. A belvizes területek a Pomázi-síkon, lokálisan mellékvölgyek mentén fordulhatnak elő. A kül- és a belterületi árkokkal kapcsolatban kapacitáshiányról, kiöntésről nem rendelkezünk információval. A burkolt felszínek növekvő aránya a lefolyás növekedését okozza, ezért a témakörrel a klímaváltozással, a gazdálkodással, a közlekedéssel, a vizes élőhelyek védelmével összefüggésben is foglalkozni kell. A csapadékvíz lehetőség szerinti megtartása és elvezetése, ennek egyensúlya kulcskérdés lesz, de úgy, hogy alvízi irányban a megnövekedett hozamok károkat ne okozzanak, a belterületek és a közlekedési infrastruktúrák védelme biztosított legyen. Legfontosabb szabálynak azonban minden csepp csapadékvíz helyben tartását kell tekinteni. Figyelembe kell venni azt is, hogy a Víz Keretirányelv és az Árvízi Irányelv hangsúlyosan szorgalmazza az ökológiai szempontok érvényesítését. E célok megvalósítását segíti a 12333/2010 előszabvány is és meg kell jelenniük a már elkészült pomázi ITVT-ből lebontani szándékozott vízgazdálkodási beruházásokban is. A szempontok érvényesítésének bevált módja olyan koncepció készítése, mely a természetalapú vízmegtartási lehetőségeket és megoldásokat feltárja. Messzemenően kerülni kell a hagyományos vízrendezési megoldásokat, ennek megfelelően a kisvízfolyások esetében a meglévő, vélhetően több évtizede készült engedélyes terveket korszerűségi felülvizsgálatnak kell alávetni. A Koncepcióterv alapján lehet a majdani a beavatkozásokat megtervezni. Annak elkészültéig is javasoljuk, hogy az önkormányzat képviselje a komplex korszerű szemlélet megvalósulását a fenntartó, illetve az esetleges külterületi beruházások csapadékvíz-kezelés során. A TKP II. szorgalmazza a dunai elöntésekkel kapcsolatban beavatkozni, de ennek valódi okát és javasolt műszaki módját nem írja körül. Meglátásunk szerint, ha ez egy torkolati árvízi kapu létesítését jelenti, akkor az egyfelől közvetlenül Szentendre illetékességét veti fel, másfelől ökológiai szempontból is fontos vizsgálandó témakör. (A torkolati	fenntartott külterületi vízfolyások hossza (km) Természetalapú vízmegtartási koncepció készítése. Legalább a Dera patakra új, korszerű, természetalapú, ökológiai szempontokat figyelembe vevő engedélyes terv készítése a pomázi szakaszra. Az időszak végéig el kell érni, hogy a Dera menti önkormányzatok összefogása megvalósuljon.

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		műtárgyak üzemrendtől függően ökológiai barrierek lehetnek, a hosszirányú és oldalirányú átjárhatóságot rontják.) A Dera mentén rendszeresen felmerülő hódkérdés korszerű szemlélettel és megoldásokkal javasoljuk kezelni (pl. csőbeépítés és fák fémhálóval történő védelme, a kilövés, bontás, áttelepítés helyett).	
5. A levegő-minőség védelme **1. prioritás**	2026-2032	A levegőminőséget számos tényező befolyásolja, pl. a terület domborzata, kitettsége alapján a légcsere lehetősége, a szélirány, a területhasználatok, a szennyező források léte és jellege (fűtési módok, közlekedés, ipari szennyezők, stb), hatása, a hatásviselők érzékenysége. A témakör rendkívül összetett és összefügg más intézkedési csomagokkal, szakterületekkel. Ilyen például a tömegközlekedés fejlesztése, a megújuló, nem légszennyező energiaforrások arányának növelése, a szemléletformálás, az intézményi és lakossági fűtési, energiahasználati módok milyensége, ezért itt az okok és a megoldások feltárására, a rendelettel, kommunikációval való szabályozásra helyezzük a hangsúlyt. A gyakorlati megoldások jellemzően más témaköröknél szerepelnek. Pomáz esetében általános, átfogó levegőminőségi monitoringra és értékelésre nézve információk nem állnak rendelkezésre. Levegőminőségi adatokkal is csak egyes vonatkozásokban (ld. a törzsanyagban a bejelentésre köteles telephelyek esetében pl. a CO_2-emisszió mennyiségét). Követve pl. a forgalmi adatokból tudunk a tendenciákra következtetni, tekintettel arra, hogy a gépjármű-közlekedés lehet a legjelentősebb szennyezőforrás. A településen jelen van a káros égéstermékű anyagok tüzelése is. Az arra nem alkalmas anyagok lakossági fűtés során történő elégetése egészségügyi károsodáshoz, mérgezéshez vezethet. Ezek ellenőrzése nehézkes, de kiemelten szükséges. A megelőzésen, a kommunikáción van a hangsúly, de a kérdés szociális vonatkozásait is vizsgálni kell. Az avarégetés országosan tilos, ezért ezzel a szintén idény-jellegű szennyezési formával elméletileg nem kell számolni Pomázon. A település parlagfű-szennyezettségére kevés információ érhető el. Fontos azonban, hogy az allergén fajok megjelenését és tartós fennmaradását a talaj bolygatása és a	Lehetséges indikátorok és mérőszámok, például: Szükség esetén a kritikus helyszínekre fókuszáló, legalább egy megalapozó és egy beavatkozások utáni levegőminőség-vizsgálat, az eredmények értékelése és közzététele, intézkedések megfogalmazása, végrehajtása. (Indikátorok pl.: helyszín/évszám, mérés db/év) A levegőszennyezéssel kapcsolatos esetek száma, intézkedések száma, sikere. (db/év) Bejárások, bejelentések alapján intézkedések megtétele. (Mérőszámok: db/év, évszám) Javasolható belterületi parlagfűtérkép készítése, frissítése, közzététele. Ezzel összefüggésben a lakosság szerepének (ld. építkezések okozta bolygatás, területek rendezetlensége és kaszálatlansága) hangsúlyozása. (Cikkek száma db/év.)

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		propagulumforrások megléte okozza, ezért a bolygatott felszínek és parlagfű-állományok mielőbbi felszámolása sürgető és oki feladat. Az elkészíteni javasolt parlagfű-térkép segíti az okok megértését, a változások nyomon követését, szemléletes, és a társadalom hatékonyabb részvételét segítheti a parlagfüves területek csökkentésében. (A javasolt pomázi környezetvédelmi térinformatikai rendszer /KIR/ tipikusan társadalmasítható, interaktív eleme lehet a parlagfű térkép készítése.) A szántók kis aránya miatt a szántók kiporzása kisebb jelentőségű Pomázon. Meg kell jegyezni azonban, hogy a klímaváltozással ez a jelenség növekedhet, nemcsak a szántókon, hanem növényzettel nem fedett, burkolt, taposott felületek esetében is, mint pl. építkezések, telephelyek, utak felszíne. A szántók esetében a többszintű növényzet-sávokkal történő tagolás segítheti a kiporzást magát is, de a por tovaterjedését is. A tömegközlekedés és a zöldfelületek fejlesztése, az egyéni autós közlekedés csökkentése kulcskérdés. A közlekedés és a zöldfelület-hálózat fejlesztése, a klímavédelem külön-külön is intézkedések tárgyát képezi, így a szempontokat kölcsönösen érvényesíteni kell. Jelen programban a levegőminőségi állapot vizsgálatát, térképezését javasoljuk ahhoz, hogy célzott intézkedéseket lehessen megfogalmazni és megvalósítani. A kapott adatok, információk más tervezési feladatokat nagymértékben támogatnak, közzétételük a Települési Környezetvédelmi Információs Rendszerben (TKIR) javasolt.	
6. Terület-használatok **1. prioritás**	2026-2032	A települések történetében, élhetőségében és környezeti állapotában a területhasználatoknak és azok változásának, a térstruktúrának igen nagy gazdasági, társadalmi és környezeti jelentősége van. Számos lehetséges példa közül párat kiemelve: A lakófunkció, a munkavégzés helye és a szolgáltatások korábban kisebb területre koncentrálódtak, az ezeket befolyásoló tényezőknek, a társadalom és gazdasági akkori jellegének köszönhetően. Az utóbbi évtizedekben a lakosságszám drasztikusan megnőtt, a lakófunkció és a munkavégzés helye gyakran elvált egymástól, mely a közlekedés jelentőségét, annak kiszolgálásának	Területhasználatok környezeti szempontú felülvizsgálatát minden projekt esetében és településrendezési eszközök mindenkori módosításakor el kell végzeni. Törekedni kell a zöldfelületek mindenkori növelésére, a népességszám és terület-igénybevétel növekedésének megállítására.

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		fokozott igényét növelte és számos hatást generált. Az agglomerációs települések sok esetben nincsenek felkészülve a megnövekedett lélekszámból és az új településrészek kiépítéséből fakadó megnövekedett környezeti, szociális, infrastrukturális, financiális hatásokra, feladatokra (új ivóvíz, szennyvíz, út, energiahálózat-fejlesztési igény, közintézményi hálózat, önkormányzati feladatellátás megnövekedése). Ökoszisztéma szolgáltatások szempontjából a beépített területek a természetközeli területeken megtermelt javak, szolgáltatásainak (pl. oxigéntermelés, rekreáció, csapadékvíz-elhelyezés, por-megkötés) haszonélvezői. Ugyanakkor ezekre a szolgáltatásokra magán a beépített területeken belül is nagy szükség van – ez azonban sokszor nehezen vagy egyáltalán nem kielégíthető helyigényt támaszt. Egyes régi településrészek újragondolása és az újak esetében már elkerülhetetlen e szempontok érvényesítése. A településrendezési eszközök és a tulajdonviszonyok, a tulajdonosi szándékok együttesen szabályozzák a területhasználatokat. Azonban a területhasználatok kiemelkedő jelentősége miatt fontos, hogy minden jelenben megtehető, környezet állapotát (ezen keresztül az élhetőséget) megőrző és javító intézkedés megfogalmazásra kerüljön bennük. Előbb vagy utóbb, fokozatosan szükséges lehet a területhasználatok akár jelentős átalakítása is.	Stratégiákban beépülő és gyakorlati intézkedések jellege, száma (pl. db/típus, ha/év-dimenziókkal) lehetnek a hatékonyság mérőszámai.
7. Természet-védelem **1. prioritás**	2026-2032 (2027)	A település természeti állapotáról összességében csak a DINPI által rendelkezésre bocsátott adatok alapján alkothattunk képet. A biotikai pontadatok ezért, és a természeti állapot miatt is elsősorban a védett területeken állnak sűrűbben rendelkezésre. A település közigazgatási területén igen jelentős része magas természetességi értékű, ennek megfelelően a védett területek arány nagy. Ezen területek szakszerű kezelése megközelítőleg megoldott a DINPI által. Ugyanakkor nagy hiányosság, hogy a kisebb természetességű, de arra érdemes területek semmilyen oltalmat nem élveznek Pomázon. Pomáz Város Önkormányzatának van jogi lehetősége arra, hogy a még nem védett természeti örökségét feltárja, védelemben részesítse, szakszerűen kezelje és az utókornak átadja.	1 db előkészítő jellegű, átfogó települési természetvédelmi dokumentáció elkészítése (2027) és intézkedéseinek alkalmazása (2026-2032; db/év). Legalább egy HTT létesítése, állapotfelméréssel, állapotfelmérési dokumentáció és természetvédelmi kezelési terv készítésével, Önk.R.-tel 2027 és 2032 között. (Egy db HTT.)

Intézkedések („programok") megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		Helyi védett természeti területek (HTT) létesítését mindenképpen szorgalmazzuk, létesítésüket azonban egy átfogó, természet- és tájvédelmi előkészítő dokumentum készítésének kell megelőzni, mely előzetesen feltárja a védelemre érdemes területek körét, természeti állapotát, veszélyeztetettségét, azok alapján meghatározza a védetté nyilvánítás sorrendiségét és a megalapozó dokumentáció elkészítéséhez szükséges főbb szempontokat. Ez alapján elvégezhető az állapotfelmérés, elkészülhet a megalapozó dokumentáció és a kezelési terv, melyek a védetté nyilvánítás jogi előkészítéséhez szükségesek. Az előkészítő és a későbbi dokumentumok más szakmapolitikai dokumentum készítésekor (TRE, Klímavédelmi stratégia, csapadékvíz kezelési tervek, stb.) megalapozását is szolgálják. A TKP III. időszakában legalább egy HTT létesítését javasoljuk.	Védett és védelemre javasolt területek, objektumok, egyedi tájértékek száma, kiterjedése, kezelése. (db, db/év, ha/db, védett terület ha/közigazgatási terület ha; kezelt természetvédelmi terület db/év, ha/év)
8. Tájvédelem **1. prioritás**	2026-2032, 2027	A várost övező hegyvidék és síkság kiemelkedő tájképi érték, tájképvédelmi övezet is, melynek pl. infrastruktúrák okozta sérülését meg kell előzni. Pomáz egyedi tájérték katasztere felülvizsgálatra szorul, melynek hiányában akár örökre elvesznek a természeti (és akár az épített) egyedi tájértékek. A természetvédelemmel és a területhasználatokkal szorosan összefügg a tájvédelem témaköre, ezért is javasoltuk a 7. sz. intézkedésnél közös, értékfeltáró és feladat-meghatározó dokumentum készítését. A törzsanyagban Pomáz táji adottságairól, jellegzetességeiről volt szó, azok részletes feltárása, hangsúlyozása, a lakossággal, idelátogatókkal való megismertetése kiemelkedően fontos. A települési (épített) táj sajátos építészeti és beépítési formái védelmet érdemelnek, - velük a TRE és a TAK foglalkozik. Jelentős azonban a szolgáltató, kereskedelmi övezetek, közlekedési infrastruktúrák kiterjedése, mely kedvezőtlen tájképi (és közlekedési, levegőminőségi) szempontból is. A tájvédelem, tájképvédelem több más szakági feladattal összefügg, ezért célszerűen integráltan kell készüljön, ill. be kell épüljön a TRE-be. A tájvédelmi beavatkozások	A települési, természetvédelmi és tájvédelmi koncepció/terv elkészítése (2027) a 7. intézkedés csomagban megfogalmazásra került. Fontos, hogy a mindennapi döntések során a gyakorlati tájvédelmi intézkedések érvényesüljenek (pl. beépítés megállítása, takarófásítások létesítése, élőhely-rehabilitáció; 2027-2032; db/év). A tájvédelmi terv elkészültéig mindent meg kell tenni a tájra jellemző épített és természetes karakter védelme érdekében, melyben a Települési Arculati Kézikönyv és a 7. sz. intézkedés is segítséget nyújt.

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		összefüggenek a klímavédelemmel, a turizmussal, a mezőgazdasággal is.	
9. Klíma-védelem **1. prioritás**	2027, 2026-2032	A klímavédelem, a klímaalkalmazkodás aktuális és rendkívül összetett témakör és tevékenység. Az elmúlt évek, különösen a 2022. és 2026. év aszálya, a vízellátási és energetikai nehézségek fokozódása rávilágított arra, hogy bármi is a klímaváltozás oka, minél több megoldási lehetőséggel kell élni. Az okokat és a megoldási lehetőségeket vizsgálva, számos úton lehet elindulni a hagyományosnak tekintett energetikai korszerűsítésektől, a fogyasztási szokások megváltoztatásán át az ökoszisztéma-szolgáltatások igénybevételéig és fejlesztéséig, a területhasználatok szükségszerű átalakításáig. Javasoljuk egy komplex szakmapolitikai dokumentum, egy részletes intézkedéseket tartalmazó Klímavédelmi Stratégia készítését és közkinccsé tételét már 2027-ben. Javasoljuk az intézkedések mielőbbi megvalósítását, a lakosság tájékoztatását, aktív részvételre késztetését (ld. szemlélet- és tudatformálás), valamint minden tervezési tevékenység során a klímavédelmi szempontok érvényesítését. Az ún. települési „kék” és „zöld infrastrukturális” fejlesztések megvalósításához igen jelentős pályázati források is rendelkezésre álltak 2026-ban.	<u>1 db Klímavédelmi Stratégia készítése</u> és majdani felülvizsgálata. (Indikátorai: elkészülés és felülvizsgálat éve, pl. 2027, 2025.) Az időközben megvalósuló gyakorlati intézkedések, pl. erdősítés, napenergia-hasznosítás növelése, hőszigetelést támogató projektek, lefolyás-késleltető, vízmegtartó megoldások vs. vízelvezető árokrendszer, erdősávok alapvetően a vonatkozó intézkedéseknél kerülnek „elszámolására, de itt is megemlítjük őket mint lehetséges indikátorokat. (Pl. ha/év, kW/év, db/év, m^2, m, ha/év)
10. Települési zöldfelületek **1. prioritás**	2026-2032	A zöldfelületek jelentősége, különösen belterületen, közismert; a törzsanyagban is részletesen elemeztük. (A külterületi „zöldfelületekkel” a természet- és tájvédelmi intézkedések körében foglalkoztunk, bár a belterületi zöldfelületeknek is van tájképi vonatkozása és a két rendszer, célszerűen össze is függ egymással.) A lakóövezeti magán- és közterületi zöldfelületek multifunkcionális, jóléti előnyeit, fejlesztési igényét nem lehet eléggé hangsúlyozni, különösen nem a 9. sz. intézkedéssel összefüggésben. A zöldfelületek ún. ökoszisztéma szolgáltatásai széleskörűek és a szó megfelelő értelmében, kiaknázásra várnak. Ugyan a zöldfelületek belterületi fejlesztését számos tényező befolyásolja, pl. helyszűke, közlekedési és ellátó rendszerek űrszelvényeinek, pásztáinak biztosítása, de leginkább mégis éppen ott, a lakónépesség közvetlen közelében van szükség rájuk. A külterületen is jelentősek kötöttségek, még akkor is, ha a lehetőségek nagyságrendekkel	<u>A települési zöldinfrastruktúra fejlesztési terv készítése és integrációja más tervekbe:</u> Zöldfelületeket érintő koncepciók, tervek összehangolása, konkrét fejlesztési tervek készítése (indikátora az elkészülés és felülvizsgálat éve) és gyakorlati megvalósítása. (Pl. fasor-km, zöldfelület-m^2, megtartott víz-m^3, ha, ültetett fa és cserje-db/év, gyep-hektár). A lakosság, az intézmények és a gazdálkodó szervezetek közterületi zöldfelületfejlesztésbe bevonása mentén

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		nagyobbak. A belterületi zöldfelületek ökológiai, csapadékvíz-elhelyezési, klíma- és levegőminőség-védelmi és egyéb szempontból összefüggenek egymással és a külterületi, védett vagy nem védett, különböző területhasználatú zöldfelületekkel. Tulajdonképpen hálózatot alkotnak, illetve alkotnának, ha ez stratégiai szinten előkészítést kaphatna. A zöldfelületek tagolják a tájat, takarják az épített infrastruktúrát is (pl. utak és töltések, logisztikai csarnokok takarása fasorral, mezővédő erdősávok, gyepsávok). E néhány szempont alapján is látható, hogy fejlesztésük tervszerűséget, más szakterületekkel történő szoros együttműködést igényel. Javasoljuk települési zöldinfrastruktúra fejlesztési terv készítését más, elkészíteni javasolt dokumentumokkal együtt, ill. ha nem is önállóan, akkor azok részeként (pl. klímastratégia, 2027; természeti terület felmérése és védelme, 2027, stb.) Továbbra is fontos a környezetbarát téli síkosságmentesítés és annak lakosság felé történő kommunikációja. Ezen felül a közterületi gyepfelületek egy részén javasoljuk Pomáz részvételét a "vágatlan május" - mozgalomban, valamint javasoljuk közterületi méhlegelők kialakítását.	partnerek száma is indikátor. a tervezés, a kivitelezés és a fenntartás együttműködési és egyeztetési rendjének kialakítása; a meglévő fa- és cserjeállomány megőrzése – a szakmai egyeztetés rendjének kialakítása; az új telepítések legalább hároméves utógondozásának biztosítása, a végrehajtásért felelős szereplők meghatározása az aszályhoz alkalmazkodó növényalkalmazás, a talajvédelem és a csapadékvíz helyben tartásának továbbfejlesztése extrém időjárási viszonyok, hőség és vízkorlátozás idejére fenntartási terv kidolgozása; a főkertészi feladatkör és hatáskör pontosítása, valamint a szakmai és ügyintézői kapacitás bővítése; közérthető lakossági tájékoztató készítése az Egységes pomázi növényalkalmazási koncepció alapján; a program céljaihoz kapcsolódó felelősök és közreműködők meghatározása

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
11. Épített környezet, az épített örökség védelme **1. prioritás**	2026-2032	A település védett és védelemre érdemes épületei, építményei a jövő számára csak úgy őrizhetők meg, ha azok köre, állapota, az állapotjavítás módja, a tulajdonos, a kezelő, az állapotmegőrzést és -javítást szolgáló pénzügyi forrás, és szakmai bázis rendelkezésre áll. Az eddig ismert értékek köre időszakosan bővülhet is, mely a felülvizsgálat az értékmentés folyamatosságát igényli. Pomázon igen nagy számban kerültek védelem alá az épített örökség elemei. Nem ismert azonban, hogy a gyakorlatban jelleg- vagy értékőrző felújítási programok zajlanak-e. A településrendezési eszközök (TRE) és a települési arculati kézikönyv (TAK) az épített környezet jellegének alakítása mentén olyan alapdokumentumok, melyeket időről időre szintén felül kell vizsgálni. A témakör átfed az egyedi tájértékek kataszterével, hiszen a vonatkozó szabvány szerint természeti és épített érték egyaránt lehet egyedi tájérték. Az épített örökség kiépített vagy digitális tanösvényen is bemutatható, pl. adott településrész természeti értékeivel együtt.	<u>Védett és védelemre javasolt értékek állapotfelmérése (db/év/összes)</u> Védett és védelemre javasolt településrészek, objektumokszáma, kiterjedése, kezelése. (db, db/év) Kezelési tervek és stratégiai dokumentumok (TRE, TAK) felülvizsgálata. (db/év/összes)
12. Környezet-barát közlekedés, közlekedés-szervezés **1. prioritás**	2026-2032	A közlekedésnek kulcsszerepe van minden ember és minden település életében, fontos társadalmi, gazdasági szervező erő; környezetvédelmi vonatkozásai pedig széleskörűek. Itt alapvetően a területfoglalásra, a területhasználatok és a hidrológiai viszonyok közvetett átalakítására, a levegő- és talajvíz-szennyezésre, a zaj és a rezgés káros hatásaira, a balesetek és a közlekedés okozta stressz kérdéskörére gondolunk, de élőhelyek, fajok populációit érintő hatások csökkentése is nagymértékben szükséges. Másfelől fejleszteni szükséges a gyalogos és a kerékpáros, valamint a tömegközlekedés lehetőségeit. Ezen szempontok stratégiai szinten kezelése érdekében Környezetbarát közlekedésfejlesztési Koncepció készítését javasoljuk.	Közlekedést érintő koncepciók, tervek készítése és felülvizsgálata során a hatásokat a maguk összefüggés-rendszerében kell elemezni, mérlegelni, így számos környezeti szempontot szükséges figyelembe venni (pl. zajvédelmi és vízvisszatartó megoldások). Lehetséges tervezési és gyakorlati indikátorok: vizsgált esetek és döntések jellege, száma/év, felújított utak, járdák, gyalogátkelők száma (db), hossza/év. <u>Tömegközlekedést igénybe vevők száma/év.</u>

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
			Tömegközlekedés fejlesztése a szolgáltatókkal (járatszámok és járatsűrűség/év, és ennek változása) Továbbá pl. P+R és B+R parkolók létesítése. Kerékpárutak száma és hossza (db, km). Helyi közlekedés körében a gyalogos és kerékpáros közlekedés népszerűsítése (cikkek, rendezvények száma, megszólított személyek száma, korcsoportja, pl. Autómentes vagy a Környezetvédelmi Világnapon).
13. Hulladék-gazdálkodás illegális hulladék-lerakók felszámolása **1. prioritás**	2026-2032	A hulladékgazdálkodás terén az önkormányzatnak szolgáltatói, megrendelői, jogalkotói és szemléletformáló szerepe van. Az önkormányzatnak az alábbi szempontokra, intézkedési lehetőségekre több-kevesebb ráhatása van; ezeket a teljességre törekedve említjük meg. A témakörben legfontosabb, a meglévő szolgáltatás biztosításán, esetleges fejlesztésén túl, a hulladékmennyiség csökkentése és a keletkezett hulladék minél nagyobb arányú újrahasznosítása. Ebben a tevékenységében a szolgáltatóra mind a hulladékgyűjtés és kezelés, mind a hulladék-megelőzés, szelektív hulladékgyűjtés népszerűsítés mentén számíthat. A hulladékszegény (pl. csomagolóanyag-szegény) technológiák alkalmazása függ a gyártóktól, a kereskedőktől, de a fogyasztóktól is, mely felhívja a figyelmet a tudatos vásárlás és a szemléletformálás jelentőségére, bár a szokások megváltoztatása a legnehezebb és kell hozzá a választás lehetősége is. (Javasolt pl. a Nulladék Hulladék-programban vagy hasonló mozgalomban való részvétel, még akkor is, ha mindennapjaninkban nehezen is valósítható meg teljesen; magára a hulladékcsökkentésére primer módon törekedni kell.) Az újrahasznosítás ugyancsak függ a rendelkezésre álló infrastruktúrától (szelektív	Keletkezett hulladék mennyisége és változása, kategóriánként [m^3/év/(fő), t/év/(fő)]. A változás aránya évről évre (%). Hulladékgazdálkodási fejlesztések száma (db/év). Információnyújtás. (Pl. db/év, témakör, pl. illegális lerakás környezeti kárairól; bevont lakosok, partnerek száma (fő/év, fő/összlakosság/év). Felszámolt lerakók száma, tömege, jellege (db,/m^2/m^3/t) Intézkedések jellege, száma. (jelleg, db/év) Bevont partnerek száma. (jelleg, db/év) Kirótt büntetés (Ft/év)

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		hulladékgyűjtés rendelkezésre állása), szolgáltatástól, valamint a társadalom részvételétől, hajlandóságától. Pomázon nincs hulladékudvar, mely szükségességét a szolgáltató és az önkormányzat tapasztalatai alapján lehet eldönteni. A hulladékudvar hozzájárulhat az illegális lerakások csökkenéséhez és ezzel a lerakások felszámolásának forrásigényét is csökkentheti. A falusias-kertvárosias településrészeken kiemelt jelentősége van a helyi/kerti komposztálásnak, a közterületi zöldfelületeken keletkező biomassza gyűjtésének és komposztálásának. A helyi termékek helyi piacon való jelenlétével számos előny mellett (ld. pl. közlekedés okozta terhelés csökkenése, közösségépítés, vegyszermentes élelmiszer) a csomagolási hulladékmentes vagy kisebb csomagolási igényű élelmiszer aránya is nőhet a biztosan csomagolt áruházlánci termékekkel szemben. Az illegális hulladék-lerakásokat (ahogy a jogszerűtlen szennyvíz-elhelyezést is) elsősorban meg kellene tudni előzni, másodsorban szankcionálni és felszámolni kell. Jellegéből fakadóan a megoldás nehézségekbe ütközik, ezért a már eddig tett intézkedéseket folytatni, kiegészíteni szükséges. A tudatformálásnak ezen a téren is kiemelkedő szerepe van, hiszen a nem-inert hulladék, szennyvíz a környezetben (a talajban, a talajvízben, felszíni vízben, vagy akár a levegőben) szennyezést okoz, kockáztatja az ivóvízszolgáltatás biztonságát, az emberek egészségi állapotát, kedvezőtlen az élővilágra. Javasoljuk a hulladékszegény technológiák alkalmazását, szolgáltatóknak, termelőknek előírását, a fogyasztók (a város lakossága) környezettudatos döntésének segítését, továbbá a meglévő hulladékgyűjtő és kezelő rendszer szükség- és lehetőség szerinti fejlesztését. Az illegális hulladéklerakások megelőzésével és felszámolásával a településnek számos feladata adódik. Másutt tapasztaltak szerint a rendszeres lomgyűjtés, a helyszíni ellenőrzések és eseti tettenérések, adott területek bekamerázása részleges sikereket eredményez. Utóbbi költséges mivolta miatt nem lehet általános megelőző eszköz. Egy majdani, helyi lakosoknak ingyenes hulladékudvar sem vezet feltétlenül teljeskörű	Az ártalmatlanítás éves összege. (Ft/év)

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		eredményre, hiszen a környező településekről is hordhatnak ki hulladékot Pomázra.	
14. Energia-gazdálkodás **1. prioritás**	2026-2032	Lehetőség szerint folytatni kell a megkezdett energia-hatékonysági programot, egyrészt az önkormányzati intézmények körében, másfelől a lakossági szemléletformálás terén. Amennyiben külön szakmai koncepció vagy terv nem áll rendelkezésre, javasoljuk készítését, melyben felmérésre kerül, pl. az alternatív energiahordozók használatának település-szintű potenciálja, a jelenlegi energiaigénybevétel mértéke és jellege, a zöldfelületek szerepe a településklíma szabályozásában (pl. hűtőhatás nyáron). A témakör több más témakörrel is kapcsolatban van, egymást támogatják, de e témakör valódi összetettsége is szükségessé teszi, hogy a maga összefüggés-rendszerében is vizsgálva legyen. Például a klímavédelmi stratégiával sok a közös pont, azonban az energiagazdálkodás terén konkrét, elsősorban a lakott területre, azon belül elsősorban az önkormányzati intézményekre, másodsorban a lakóingatlanokra vonatkozó beavatkozások, ajánlások, szinergiák meghatározása lehet a cél.	1 Egy db települési Energiagazdálkodási koncepció/terv készítése (2027) és intézkedéseinek megvalósítása (db/év). A terv szerepe az, hogy pl. a település alternatív energia hasznosítási potenciálját feltárja, azokhoz konkrét műszaki tartalmakat rendeljen (pl. naperőműpark mérete, lehetséges helye), valamint a lakosság számára is a műszaki lehetőségeket feltárja, mind az alternatív energiahordozók alkalmazása, mind a helyi rendszerek hatékony, nem pazarló használata mentén. Energiagazdálkodással kapcsolatos pályázatok figyelése, pályázatok benyújtása (db/év). A fentiekkel összhangban lakosság tájékoztatása, szakmai támogatása az energiahatékonyság területén.
15. Ivóvízellátás **1. prioritás**	2026-2032	A megfelelő minőségű és mennyiségű ivóvíz biztosítása alapvető fontosságú cél továbbra is. Pomáz lakosságát Duna-menti vízbázisról látják el ivóvízzel. A kapacitás jellemzően biztosított, ugyanakkor aszályos időszakokban ellátási nehézségek adódhatnak, továbbá nem minden lakás van vezetékes ivóvízzel ellátva. Az ivóvízhálózat bővítése és korszerűsítése szükséges.	Szolgáltatott víz minősége, megfelelősége a határértékeknek. (Szolgáltatón keresztül végzett folyamatos intézkedés.) Amennyiben változás várható, lényeges adat az ellátott településrészek, ingatlanok és személyek száma (db/év, fő/év).

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
16. Szennyvíz-elvezetés és kezelés **1. prioritás**	2027-2032	A talaj, a felszín alatti és felszíni vizek, a vízbázisok és élőhelyek minősége, a környezetegészségügyi és a rekreációs célok kielégítése szempontjából kulcskérdés a megfelelő szennyvíz-gyűjtés, elvezetés és kezelés. A felsorolt szempontok és célok másutt külön is szerepelnek, de a témakör súlya külön is említésre érdemes. A rendszer messze nem teljes lefedettségű, így a fenti kockázatok csökkentése és megszüntetése érdekében a szennyvízkezelés fejlesztése a legfontosabb priortások közé tartozik. A fejlesztett rendszerre való rákötést szorgalmazni kell; ahol nem lehetséges, ott szigorítani szükséges a tengelyen történő szállítás és elhelyezés gyakorlatán. A csapadékvizek kizárása a gyűjtőhálózatból a szennyvíztelep terhelésének és diszfunkciójának megelőzése kiemelten fontos feladat, mely konkrét intézkedésként a 17. számú, csapadékvíz-kezelési feladatok keretében kap helyt.	A szolgáltató és az önkormányzat közös intézkedését igényli az esetleges illegális szennyvíz-kivezetések ill. alkalmai szennyvíz-kiömlések felszámolása, a hálózatra kötés szorgalmazása. Lehetséges indikátor például a hatósági fellépések és gyakorlati műszaki intézkedések száma évente.
17. Csapadékvíz-kezelés **1. prioritás**	2026-2032	A témakör szoros összefüggésben van számos már témakörrel. A 4. sz. intézkedés csomag a külterületi, ezen feladatkör a belterületi csapadékvíz-kezelésre fókuszál. A két rendszer összefügg egymással, azonban a lakosság közvetlen érintettségének, a lehetőségek és korlátok jellege szempontjából külön tárgyaljuk a két témakört. A belterületi árokrendszer fenntartott, kapacitáshiányról nem rendelkezünk információval. A burkolt felszínek növekedése azonban éppen a belterületeken, beépített területeken nő drasztikusan, így a lefolyó vízmennyiség növekedésével is számolni kell, sőt ennek jelei a klímaváltozással összefüggésben szélsőségessé váló csapadékeloszlás miatt már jelentkezhettek is, illetve kulcskérdéssé fog válni. Pomáz földtani-talajtani és domborzati adottságai, valamint a nagyfokú beépítettség miatt a szikkasztás sok esetben korlátozott. A csapadékvíz lehetőség szerinti helyben tartása, a települési klíma vízzel és zöldfelületekkel törtnő szabályzása ma már meghonosodóban lévő gondolat, így olyan belterületi természetalapú csapadékvíz-kezelési koncepció készítését javasoljuk, mely már ebben a szellemben készül. A település ITVT-je elkészült, célirányosan és részterületekre bontva mielőbb meg kell	1 db komplex szemléletű belterületi Csapadékvíz-kezelési koncepció, mely alapján kiviteli tervek készítése. (Komplex szemléletű terv hiányában az készülő kiviteli tervek esetében legyen elvárás a vízmegtartó megoldások alkalmazása.) Lehetséges indikátorok: Kiviteli és megvalósult tervek száma (db/év), érintett településrészek száma és aránya az összes településrészhez képest.) Vizek helyben tartását és elvezetését szolgáló létesítmények száma, kiterjedése, lefedett településrészek száma, aránya. (Lehetséges indikátorok, pl. db, km, m^2, m^3, ha, …). Csapadékvíz szennyvízhálózatra való rákötésének és szétválasztásának száma,

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		valósítani. Mind ezek mellett problémát jelent a lakossági ingatlanok csapadékvizének szennyvíz-hálózatra kötése, a rendszer túlterhelése, alkalmi szennyvízkiöntések keletkezése. A leírtakkal összefüggésben javasolt intézkedések: 1.) a csapadékvíz szennyvíz-hálózatra kötésének és a közterületre vezetésének gyakorlati felszámolása (a tevékenység már tilos); 2.) minél nagyobb fokú helyben tartás szikkasztó árokkal, tározóval, esőkerttel, mélyfekvésű területek bevonásával (lehetőleg zöld, szükség esetén szürke megoldásokkal); 3.) ezzel összefüggésben minél kevesebb víz elvezetése a befogadóba, mely az alvízi elöntések esetleges növekedése miatt infrastrukturális szempontból, a fenntartási kényszer miatt ökológiai szempontból káros; A csapadékvíz szennyvízhálózatra kötésének megszüntetésére a lakost csak előzetes felmérés és felszólítás alapján lehet felszólítani. A felmérés bekerülési költségére nem rendelkezünk információval, így egy javasolt éves keretösszeget állítottunk be a költségvetéstervbe. A szolgáltató és az önkormányzat az egyedi felméréstől függetlenül, általában is felszólíthatja a lakosságot, hogy egy majdani vizsgálat során történő tetten érés és szankcionálás elkerülése érdekében maguktól kössék le a csapadékcsatornájukat a szennyvízhálózatról, valamint szüntessék meg a csapadékvíz közterületre kivezetését. A klíma-védelem és -alkalmazkodás szempontjából a víz megtartása mindenütt kiemelt helyi érdek is, de csökkenti a továbbvezetett hozam csökkentése miatt az alvízi területek árvízi kockázatát is. A legnagyobb hangsúlyt ezért a helyben tartásra, szivárogtatásra, ennek tervezési célként meghatározására tesszük. A megoldás kapcsolódhat zöldfelületek kialakításához, vízellátásához; csökkenti vizes élőhelyek mennyiségi és minőségi terhelését. Javasolt a megadott szempontok figyelembevétele a koncepcionális és konkrét	ezek aránya a teljes esetszámhoz (db/év, %).

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		csapadékvíz-hálózat fejlesztési projektekben, a terveztetés és a tervezés során.	
18. A zaj és rezgés káros hatásai elleni védekezés **1. prioritás**	2026-2032	Pomáz zajvédelmi rendelettel rendelkezik, stratégiai zajtérkép és intézkedési terv készítésére a település kötelezett. A zaj és rezgés a közúti közlekedés növekedése miatt fontos, a lakosság fizikai és lelki jóllétét érintő témakör. A zaj és a rezgés káros hatásainak megismerése, csökkentése méréseket, műszaki megoldások megtervezését és megvalósítását igényli. Fontos a hatótényezők oki csökkentésére is törekedni, mely a népesség- és a gépjárműszám, valamint közúti forgalom növekedése, melyet a tömegközlekedés fejlesztése és a home office is segít mérsékelni.	A zaj és rezgés káros hatása elleni védelem megoldásainak alkalmazása koncepciókban és kiviteli tervekben (db/év), szükség esetén célzott mérések végzése és azok alapján zajvédelmi koncepció készítése. Konkrét kivitelezési munkák végrehajtása. (Lehetséges indikátorok pl.: db/év, védett ingatlanok (db) és lakosok száma (fő), arányuk a teljes védendő lakosságszámhoz és ingatlanszámhoz képest (%), összeg/év). Zajvédelmi célú hatósági eljárások helyszínei, intézkedések száma (helyszín, db/év).
19. Környezet-védelmi referens **1. prioritás**	2026-2032	Pomáz Polgármesteri Hivatalában nem dolgozik szakági referens, mely munkakör megléte a helyi környezetügy előmozdítása, így pl. a TKP megvalósítás szempontjából fontos adottság. A munkatárs munkaköre szabályozott, azonban fontos, hogy minél több időt valóban a szakági feladatokkal tudjon foglalkozni. A környezetvédelmi referens számára is fontos a továbbképzése lehetősége, más települések jó gyakorlatainak megismerése, a szektorközi kapcsolatok ápolása, melyek közvetve mind elősegíthetik Pomázi is a környezetvédelem érdekében a források koncentrációját. Az ő feladata lehet a helyi zöldszervezetekkel és lakossokkal történő együttműködés, a szemlélet- és tudatformálás, vagy annak koordinációja.	Környezetvédelmi referensi munkakör megléte (fő). A referens által előkészített, megvalósított intézkedések, együttműködések száma (db/év).
20. Környezet-	2026-2032	Pomázon önálló szakági bizottság nem működik, melynek együtt kellene működnie	A Bizottság működése (működés éve;

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
védelmi Bizottság **1. prioritás**		többek között a környezetvédelmi referenssel. A KB jelentősége kiemelkedő **(lenne):** a Képviselőkkel, társadalmi és további szervezetekkel is kapcsolatot tarthat, részt vehet a környezetügyi kommunikációban, így a témakör társadalmasításában nagy szerepe van. Alkalomszerűen, pl. pályázatok, megrendelések előkészítéséhez szükség lehet szakértők bevonására, ezért egy éves keretösszeg beállítását is javasoljuk olyan témakörökben, mely kidolgozása több időt, specifikus ismereteket igényel.	találkozók száma/év), döntések száma (db), …. Tárgyalt javaslatok száma, jellege, elfogadási aránya (db/év, %). Bevont partnerek szektora és száma.
21. Környezet-védelmi témájú helyi rendeletek kiegészítése, felülvizsgálata **1. prioritás**	2026-2032	A rendeletek időről időre felülvizsgálatra szorulnak, visszavonják őket, újak születnek. A rendeletek gyakran települési szintű koncepciók, stratégiák alapján készülnek, gyakran azok elfogadásáról és/vagy intézkedéseik deklarálásáról szólnak. Fontos, hogy minden szakterület megfelelő szabályozást kapjon, ill. a vonatkozó szabályozás a környezet védelmét, a fenntarthatóság szolgálja.	Felülvizsgált környezetvédelmi rendeletek száma (db/év), lefedett szakterületek/összes szakterület (db/db).
22. A település-rendezési eszközök (TRE) környezet védelmi felülvizsgálata **1. prioritás**	2026-2032	A településrendezési eszközök (TRE) a területhasználatok szabályozásán keresztül jelentősen befolyásolják egy település élhetőségét, jelenét, jövőjét, környezeti állapotát, ezért szükséges a településrendezési eszközök fenntarthatósági, környezetvédelmi szempontok szerinti felülvizsgálata, esetleges módosítása. A települési stratégiák „zöldítése” a TRE-tervezés folyamán szükséges, melynek alapvető eszköze a rendszeresen aktualizált környezetvédelmi program. Ezenfelül a TKP-ban elkészíteni javasolt részterületi stratégiák, programok, tervek legfontosabb céljai közé tartozik azon területi és övezeti igények, szabályozók meghatározása, melyek a TRE-be a célok megvalósítása érdekében átültetendők.	A településrendezési eszközök felülvizsgálatakor figyelembe vett konkrét környezeti szempontok száma, és aránya az összes javaslathoz (db/dokumentum, %). Stratégiai környezeti vizsgálat készítése a 2/2005. évi Kr. alapján.
23. A TKP	2032,	Ezen dokumentumban megadott és egyéb lehetséges indikátorok, konkrét adatok alapján	TKP IV. elkészítése (legkésőbb 2032-ben).

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
III. felülvizs-gálata, TKP IV. készítése, éves jelentések készítése **1. prioritás**	2027-2032	szükséges a megfogalmazott intézkedések teljesültségének, a környezetállapot változásának vizsgálata, a 2032-2037. évekre szóló TKP IV. elkészíttetése. A felülvizsgálat akár évente, kétévente is megvalósulhat (ld. éves jelentések 2027-2031-ben), de egy átfogó vizsgálat és új program készítése hat évente mindenképpen célszerű (legkésőbb 2032-ben, szintén az alább leírtak figyelembevételével). Az évről évre történő „felülvizsgálat” az éves jelentések és jövő évi munkatervek összeállítását jelenti. Mindenképpen javasoljuk, hogy adott, lezárt évről tételes, de ne feltétlenül hosszú összegzés, jelentés készüljön, mert így lesz elegendő adat, információ a következő évi munkatervekhez, a felülvizsgálathoz és így lesz a lakosság számára is átlátható a teljesülés, a döntéshozói tevékenység, évről évre. Az indikátorok a nyomon követhetőség érdekében kerültek megfogalmazásra, azok célirányos adatgyűjtést igényelnek (pl. a környezetvédelmi feladatokkal megbízott munkatársak által). Az évek során a környezeti, de a társadalmi, gazdasági jellemzők is változhatnak, továbbá, a jogszabályi környezet is minden bizonnyal változik, mely új irányok, intézkedések megfogalmazását teszi szükségesé. (Lásd pl. a helyi és országos jogszabályok is változtak, a klímavédelem súlya megnőtt, néhány intézkedés teljesülhetett az évek során.) Ezzel egyidejűleg láthatóvá válik, mely tényezők segítik és melyek gátolják a Környezetvédelmi Program végrehajtását. Javasoljuk még a programidőszak lejárta előtt megkötni a szerződést a következő TKP készítőjével, mely legalább 2-3 hónappal, de szükség esetén akár 6 hónappal korábbi projektindítást is feltételez.	A TKP III. teljesült intézkedéseinek száma, jellege (pl. db/év, db/témakör, folyamatos vagy egyszeri intézkedés).
24. Hazai és EU-s környezet-védelmi	2026-2032	Környezetvédelmi és egyéb, de környezeti szempontokat, elemeket, szükségszerűen figyelembe vevő, tartalmazó projektek megvalósítása gyakran külső forrásokat igényel. Ezen okból kiemelten szükséges a pályázatok figyelése, előkészítése, benyújtása, felhasználása a TKP III. intézkedéseinek végrehajtása érdekében. Pontosabban: bármely	Megírt és megnyert környezetvédelmi célú pályázatok száma, összege (db, Ft), az érintett témakörök jellege és száma (pl. települési kék és zöld infrastruktúra

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
pályázatok igénybevétele **1. prioritás**		célú pályázatról is legyen szó, annak csak a TKP III-ban leírt szempontok szerint szabad megvalósulniuk. (Pl. ha útfejlesztésre szól a pályázati kiírás, akkor is figyelembe kell venni, hogy az út védett területen, védett faj élőhelyén nem mehet keresztül, arra közvetve sem gyakorolhat káros hatást; az út vízelvezetését a vízmegtartás lehetőségeinek számbavételével kell tervezni; az út mellett a (lehetőleg természetalapú megoldásokat tartalmazó) vízelvezetésen kívül a zöld infrastruktúrának is helyt kell adni, pl. a zajt és a port fogó, háromszintű vegetációsáv telepítésével, ahol ezekre hely van, vagy hely teremthető.) A pályázatok készítésének kiadási oldala is van, ezért javasolt tudatosan, évről évre a pályázatok készítéséhez anyagi forrást allokálni. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a gyakori sodródó pályázási szokások helyett (mely a nem kiszámítható, sodródó pályázati kiírásoknak is köszönhető), a város stratégiai szinten tudja, mit akar, az adott célt alátámasztó szakmai anyagok készüljenek el, és a pályázat kiírására már kiforrott szakmai tartalom álljon rendelkezésre. Ennek alátámasztása érdekében javasoltuk más intézkedések körében a szakági koncepciók, stratégiák, tervek készítését és szakmaközi összehangolását. Ez utóbbi szükségesét a fent említett útfejlesztési törekvés is alátámasztja: ha csak szokványos úttervezésről van szó, akkor abba más kapcsolódó, útfejlesztés okozta károkat nem csökkentő megoldások nem épülhetnek bele, vagy társadalmi ellenállást fog szülni. E költségek fedezete lehet a költségvetés egy évről évre meghatározott része és/vagy a település környezetvédelmi alapja (KA, ld. 26. intézkedési sor).	fejlesztése.)
25. Környezet védelmi alap (KA) felhasználása **1. prioritás**	2026-2032	Pomáz rendelkezik környezetvédelmi alappal (KA), annak felhasználására nézve a város éves költségvetéséről szóló rendeletéből kaphatunk képet. Pl. 2025-ben a Madárbarát Települések Szövetsége, 2025. évi tagdíjára 56/2025. (III.13.)., egy Miyawaki erdő kialakítására 56/2025. (III.13.). és egy 262/2025.(X.30.) önk.hat. oktatókertre költött a település. Más településen meghonosodott gyakorlat szerint a környezetvédelmi alapba a mindenkori költségvetés 0,5 %-a is bekerül, nemcsak a településen kirótt környezetvédelmi bírságok összege. Előbbi önmagában komoly elhatározást és financiális	Kihirdetett helyi KA-pályázatok száma/év, témakörök száma (db), igénybe vevő szervezetek száma (db), ezek aránya az összeshez (%); meghirdetett és megítélt támogatások összege (Ft/év), kiosztott összeg (Ft/év), elért hatékonyság (pl. db, Ft, fő, támogatott szervezetek száma)

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		bázist jelent a TKP-ban megfogalmazott környezetvédelmi célok megvalósítása érdekében. (Nevezhetjük ezt „Zöld költségvetés”-nek is.) Javasolt az éves beszámolókban összegszerűen, tételesen nyomon követni a KA felhasználását. A KA-ból finanszírozhatóak a pályázati, tervezési költségek, valamely projekt megvalósítása, helyi társadalmi szervezetek környezetvédelmi célokat szolgáló törekvései.	
26. Települési Környezet-védelmi Információs Rendszer (KIR) **3. prioritás**	2026-2032	A környezetre vonatkozó adatok és információk, tervek, rendeletek közzététele rendkívül fontos. Jelenleg is számos kapcsolódó információ elérhető közülük az önkormányzat honlapján, azonban az adatok, információk nem alkotnak rendszert, nem mind kerülnek nyilvánosságra, értékelés és összefüggések nem érhetők el. A TKP-mal ez a hiány mérséklődik, de a TKP elkészítésének szakaszossága (ld. 5-6 évente készül új! éves adatgyűjtés és jelentések nincsenek) miatt ez az információátadás önmagában nem elégséges. A környezetvédelemmel kapcsolatos adatok, hírek, információk adatbázisa lehet, pl. egy „környezetvédelem”-fül alatt elhelyezett információtár (települési környezetvédelmi információs rendszer, TKIR), melynek látványos kiegészítő eszköze lehet egy célirányos, akár interaktív térinformatikai adatbázis és térkép. (Hazánkban működik az országos környezetvédelmi információs rendszer, az OKIR, melyet a TKP elkészítéséhez igénybe vettünk.) A város honlapján fejlesztési térkép elérhető, vizsgálni javasolt a célirányos fejlesztési lehetőségeit. A környezetre vonatkozó adatok és információk közzé tétele a tájékoztatást, a nyilvánosságot és partneri együttműködést szolgálja, de közvetve segíti a mindennapi környezetügyi teendők ellátását is, hiszen nem az önkormányzati munkatársaknak kell közvetlenül adatokat szolgáltatni, hanem azok egy részét csak egyszer kell közzétenni, ill. célszerűen időről időre frissíteni. Ha térinformatikai alapon nem is készül TKIR, mindenképpen javasolt minimum intézkedés a meglévő adatok és információk célirányos környezetügyi rendszerezése és a rendszer fejlesztése (pl. tervek, tervezések során születő, érdeklődésre számot tartó adatok	<u>Lehetőség szerint a honlapon önállóan megjelenő KIR létrehozása (indikátor a létrehozás és az üzemelés évszáma) és üzemeltetése.</u> Ettől függetlenül is lehetséges teljesítménymérő indikátorok a közzétett adatok, információk, tervek száma, alkalma (db/év). Felhasználói visszajelzése száma, jellege (db/év, témakör, …).

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		közérthető közzététele, engedélyek közzététele, éves környezeti jelentés). Az intézkedés szorosan kapcsolódik más intézkedésekhez (pl. szemlélet- és tudatformálás, környezeti menedzsment). A rendszer „tartalomszolgáltatása” az időközben megrendelt vagy más módon rendelkezésre álló adatokból, információsforrásokból épül fel, mely a szakreferens közreműködését igényli („frissítés”), valamint azt, hogy egyáltalán adatok rendelkezésre álljanak. Maga a TKP felülvizsgálata is egy célirányos adatforrás és értékelés, mely önmagában is felhasználható a lakosság és a döntéshozók tájékoztatására.	
27. Környezeti nevelés, szemlélet- és tudat-formálás **1. prioritás**	2026-2032	A környezetvédelemben a tudatformálásnak kiemelkedő jelentőségű. Minden olyan kommunikációs csatorna, melyen keresztül környezettel kapcsolatos információ, adat, megoldás gazdát cserélhet, segíti jobb döntések meghozatalát. Maga a TKP nyilvánossá tétele, társadalmi véleményeztetése is alkalmas erre, de a javasolt pomázi KTIR, lakossági akciók, tanösvények, közösségi média-posztok is szolgálhatják. (Jelzés értékű, hogy a TKP készítése során az aktuális környezeti ügyekről sok esetben Facebook-posztok alapján értesültünk.) A környezeti nevelés, ha nem is rövidtávon, de megsokszorozhatja a megfelelő környezetügyi döntések számát, megelőzheti a környezeti károk létrejöttét. Támogatása tehát a jövőbe fektetetett energia; számos téren nemcsak ökológiai, hanem ökonómiai előnyökkel is jár. Gondoljunk itt például a megörökölt környezeti károk (pl. kedvezőtlen területhasználatok, élőhelyek tönkretétele) vagy az illegális hulladéklerakók helyreállításának hatalmas költségeire. A környezeti nevelésnek nem csak a gyerekek a célcsoportjai, hanem rajtuk keresztül a szülők, családok, összességében – különböző kommunikációs csatornákkal felerősítve – az egész társadalom. A szemlélet- és tudatformálás célcsoportjai – külön intézkedésként – maguk a települési döntéshozók (ld. bizottság, referens segítségével a környezeti munka felerősítése), a gazdasági szereplők is (ld. tevékenységük különböző jogi szabályozása, megállapodások kötése). A szemléletformálásnak a jelenben is lehetnek hatásai. Sőt, nagymértékben törekedni is	1 db Környezeti nevelési koncepció/megállapodás, „terv” elkészítése (2027). Szemléletformálást szolgáló rendezvények szervezése, támogatása (db/év, résztvevők száma/rendezvény, rendezvények/év, ….). Megszólított célcsoportok, személyek száma (fő, fő/év). Partnerszervezetek száma (db/év). Kiadványok, internetes és nyomtatott sajtóban megjelent cikkek száma, tv és rádióinterjúk, tematikája (típus, téma, db/év). Létrehozott és fenntartott tanösvények száma (db/év).

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		kell rá, hogy ne a távoli jövőben és esetlegesen, hanem most is legyen súlya a környezeti szempontoknak. A környezetvédelem alapvetően saját döntés eredménye. Ahhoz, hogy a társadalom tagjai környezetet kímélő döntést hozzanak, látniuk kell, hogy milyen döntési lehetőségeik, kereteik vannak és a szerint kell döntsenek. A szemlélet és tudatformálást minél előbb el kell kezdeni, ahhoz lehetőséget kell biztosítani. Önkormányzati és egyéb szolgáltató, oktatási vagy egészségügyi intézmény, társadalmi szervezetek, magánemberek a maguk keretei között előre tudják mozdítani, és előre is kell mozdítsák a környezettudatos gondolkodást és magatartást. Tekintettel arra, hogy a szempontok így is rendkívül szerteágazók, javasoljuk, hogy ha környezeti nevelési, szemlélet- és tudatformálási koncepció nem is készül, de egy „össztársadalmi” iránymutató dokumentum és megállapodás jöjjön létre a célok, lehetőségek, intézkedések, résztvevő és további szempontok meghatározása és végrehajtása céljából. (Meglátásunk szerint erre a több évtizedes múlttal rendelkező, az óvodai környezeti neveléstől az egyetemi oktatásig módszertani szempontból országosan irányt mutató, pomázi székhelyű Zöld Szív Ifjúsági Természetvédő Mozgalom lenne a legalkalmasabb szervezet.) A fenti célok költségeinek megteremtését célszerűen a környezetvédelmi alap szolgálhatja, de külső források, szponzorok is bevonhatók.	
28. Rendkívüli veszély, katasztrófa elhárítása **1. prioritás**	2026-2032	Pomáz Városa nem rendelkezik veszélyelhárítási tervvel, a Titkársági, Ügyfélszolgálati és Rendészeti osztályhoz tartozik. A tervet évente egyszer felül kell vizsgálni. Számos lehetséges veszélyforrás merülhet fel, pl. árvíz, tűzeset, melyek összefüggenek a klíma változásával is, ugyanakkor közvetlen emberi okai is vannak, lehetnek. A klímaváltozás okozta veszélyhelyzetek gyakoribbá válása miatt szükséges a Klímavédelmi Stratégia meglátásainak figyelembevétele a készítés és a felülvizsgálatok során. Pl. az árvizek kezelésében is nagy jelentősége van a megelőzésnek (és a természetalapú megoldásoknak). A veszély-elhárításban, megelőzésben való relevancia szintű részvétel mindenki feladata és érdeke, ezért is fontos a veszélyhelyzetek feltárása, abban az egyéni felelősség és	Veszély-elhárítási terv készítése és rendszeres felülvizsgálata (év).

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		lehetőségek bemutatása (pl. az aszályos időszakokban fokozottan jelentkező tűzeset egy része figyelmetlenségből adódik, de szándékos gyújtogatásra is van példa).	
29. Rekultiváció rehabilitáció **3. prioritás**	2027-2032	Egy település története során, a területhasználatok változása mentén, akár jelentős kiterjedésben és számban maradhatnak vissza szennyezett területek, tájsebek, leromlott állapotú mezőgazdasági területek, épületek, településrészek, tájba egyéb módon nem illő infrastruktúrák, tágabb értelemben pedig degradálódott élőhelyek. (Pl. hajdani bányák, ipari és logisztikai, közlekedési létesítmények, kiszáradóban lévő vizes élőhelyek, tájidegen fajokkal szennyezett vagy ültetés következtében abból álló erdők.) Pomázon több bánya működött a múltban, melyek egy részét, vagy egészét rekultiválták, vagy anélkül hagyták az utókorra. A Kőhegy alatti bányában hulladéklerakót hoztak létre, melyet rendeztek, ma egy „zöld domb” áll a hajdani lerakó helyén. A terület naperőművel történő utóhasznosítása is felmerült, de nem valósult meg. A terület látképi szempontból kitett helyen található. A belterülettől délre lévő hajdani bányaudvarok egyikében-másikában védett barlangok is vannak. A barlangok oltalmát biztosítani kell. A bányaudvarokról állapotleírás nem áll rendelkezésre, vélhetően illegális hulladéklerakóhelyek is lehetnek. Meglévő vagy tervezett településrészek látképi értéke is meghatározó lehet, pl. iparcsarnokok, kereskedelmi övezetek és tervezett lakóövezetek tájba illeszkedéséről kiemelten gondoskodni kell. Pl. a Kőhegyről nyíló panorámát lerontják a bevásárlóközpontot „kockaépületei”; tervezés alatt áll az Alcsevica lakóövezete, a Pomázi-síkon útépítés tervezett; a 400kV-os légvezeték is látványos tájképi elem lehet.) Az önkormányzat feladata a rekultivációra/tájba illesztésre kötelezettek felé elvárni a tájra valóban jellemző vagy ahhoz legközelebb álló környezeti állapot helyreállítását/kialakítását, továbbá a láthatóan káros hatásokkal járó beavatkozásokhoz ne járuljon hozzá. Az épített örökség, az épített és a természeti értékek helyreállítása, az illegális hulladéklerakók felszámolása elsősorban az adott intézkedéscsomag részei, így ott is említésre kerülnek, továbbá azon intézkedések körében hajtandók végre.	A megvalósított intézkedések lehetséges indikátorai: Roncsolt területek (pl. volt bányák) helyreállítása, utóhasznosítása (db). Leromlott állapotú, funkcióvesztett épületek, településrészek helyreállítása. (db)

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		A TKP III. -ban nem térünk ki a vonatkozó és rokon kifejezések részletes definiciójára, csak arra az anomáliára hívjuk fel a figyelmet, hogy 1. a rekultiváció, rehabilitáció, revitalizáció, rekonstrukció és egyéb hasonló fogalmakat gyakran használják egymás szinonimájaként, mely önmagában is problematikus. 2. Az eligazodást tovább bonyolítja, hogy ugyanazon kifejezés alatt a különböző szakmák mást, esetenként teljesen ellentétes tevékenységet értenek. Erre egy lehetséges példa a vízfolyások és tavak rekonstrukciója. A kotrás, rézsűrendezés semmiképpen nem jelent élőhely-rekonstrukciót, hiszen a korábban tervezett műszaki állapot jellemzően nem szolgált ki élőhelyi szempontokat. Sőt, gyakran éppen a műszaki rekonstrukció elmaradása vezetett az élőhely kialakulásához (jobb élőhely létrejöttéhez), melyet a fenntartási munka (iszapkotrás, vízi és parti növényzet irtása) tönkretesz. A Dera patak kotrása fontos helyi példa. Az élőhelyek átalakulása és regenerálódása természetes folyamat, mely nem mindig felel meg a „rendezett”, „városi” településképnek. Ellentétes irányú a használatba vétel, a hasznosítás intenzívebbé tétele. A korábbi hasznosítások eredménye a jelenlegi környezeti állapot, s így a helyreállítás kötelezettsége is. A mindennapok egyszerű példája az illegális hulladéklerakók felszámolása és azok helyének helyreállítása. Lényegesen bonyolultabb az elszennyezett talaj és talajvíz, az ivóvízbázisok helyreállítása. Utóbbi közeli példája a szentendrei déli vízbázis, mely Pomázt már nem érinti. Az épített örökség és az élőhelyek helyreállítása is csak tervszerűen valósulhat meg.	
30. Turizmus, idegen-forgalom **3. prioritás**	2026-2032	Bár a turizmus klasszikusan nem környezetvédelmi témakör, azonban látni kell, hogy a turizmus ma már világszerte az egyik legnagyobb környezeti igénybevételt okozó gazdasági ágazat. Elegendő példának hozni a turisztikai célok megközelítéséhez szükséges utak területfoglalását, a közúti, vízi és légi közlekedés sokrétű környezetszennyezését, nem beszélve a célállomásokon szállás- és vendéglátóhelyek létesítését, a látogatók turisztikai nyomását a helyben élőkre, az élővilágra, az infrastruktúrák számos közvetett és közvetlen hatását.	Lehetséges indikátor maga a Pomázi turisztikai koncepció, vagy annak környezeti szakági munkarészének elkészülte (db), illetve a figyelembe vett és nem vett környezeti szempontok száma (db). Konkrét teljesítmény-indikátor az

Intézkedések („programok”) megnevezése, prioritás	Javasolt ütemezés (évszám, időszak)	Intézkedés tartalma, főbb elemei, jellemzői	Indikátorok a TKP III. (2026-2032) időszakára
		Pomáz Városa nem rendelkezik turisztikai koncepcióval, mely készítése a gazdaságfejlesztéssel összefüggésben jelentős előrelépés is lehet, hiszen helyi értékek feltárását és helyi szolgáltatók segítését is jelenti. Elkerülhetetlen azonban, hogy a koncepció készítése során a környezeti hatásokat figyelembe vegyék a tervezők. A turizmus környezeti hatásainak ismerete turisztikai koncepció nélkül is, valamilyen formában és mértékben támogatja a helyi döntések meghozatalát. (A turizmus érinti pl. a helyi idegenforgalmi vállalkozásokat, a tömeg- és egyéni közlekedést, a hulladékgazdálkodást, a környezeti nevelést.) A turizmus természetvédelmi hatásainak felméréséhez készült felmérés a DINPI kezdeményezésében.	ökoturisztikai célok, infrastruktúrák (pl. tanösvények) száma, létrehozásának évszáma, költsége, azonban ezek a szemléletformálásra vonatkozó intézkedés-csomagnak is részei, így itt nem külön teljesítendő és teljesített indikátorként elszámolható feladatkör.